

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAME ȘCOLARE CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LIMBA ȘI LITERATURA POLONĂ

CLASA A XII-A

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 249 / 30.01.2007

NOTĂ DE PREZENTARE

Pe parcursul ciclului superior al liceului (segment aparținând învățământului postobligatoriu), prin disciplina *limba și literatura maternă* se urmărește consolidarea competențelor de comunicare ale elevilor, indispensabile în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională. O notă specifică acestui ciclu de școlaritate este dezvoltarea competenței culturale a elevilor, ceea ce implică un demers de contextualizare istorică și culturală a fenomenului literar. De asemenea, prin studiul limbii și al literaturii materne se urmăresc valori și atitudini care să contribuie la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în **competențele generale** și în setul de **valori și atitudini** enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară: **competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice**.

Continuitatea față de programele anterioare de limba și literatura polonă (pentru învățământ primar, gimnazial și ciclul inferior al liceului) este asigurată prin paradigma comunicativ-funcțională a disciplinei. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al literaturii în vederea consolidării competențelor de comunicare orală și scrisă și a deprinderilor de lectură (capacitatea de a înțelege și interpreta textele, de a fi un cititor competent și autonom, capacitatea de a înțelege dintr-o perspectivă personală viziunea despre lume, despre condiția umană sau despre artă exprimate în textele studiate).

Specificul acestui segment de școlaritate poate fi configurat în trei dimensiuni: valorificarea achizițiilor lingvistice anterioare în producerea și în receptarea textelor / sistematizarea achizițiilor lingvistice la filiera vocațională; focalizarea pe formarea deprinderilor și competențelor de documentare ale elevilor; formarea competențelor de lectură ale cititorului avizat, capabil să sintetizeze trăsăturile definitorii ale unei epoci culturale / ale unui curent cultural sau literar și capabil să contextualizeze, să încadreze într-un context cultural larg textele studiate, să identifice apropierile dintre un text literar și curentele / doctrinele estetice la care poate fi raportat sau particularitățile care-l individualizează în raport cu acestea. În clasele gimnaziale și în ciclul inferior al liceului, textele literare au fost studiate preponderent din perspectivă structurală.

Programele pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt structurate pe principiul cronologic al fenomenului literar/cultural. Astfel, programa cuprinde câteva epoci mari, iar fiecare epocă va fi abordată din perspective diverse.

Trăsăturile programei de limba și literatura polonă pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt următoarele:

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul ciclului superior al liceului, în continuitatea celor anterioare, din gimnaziu și din ciclul inferior al liceului;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe formarea de competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- echilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare și de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, conform căreia accentul este pus pe aspectele concrete ale utilizării limbii;
- structurarea conținuturilor din domeniul literaturii conform principiului cronologic, al evoluției fenomenului literar;
- abordarea diferențiată și diversă a epocilor / curenților indicate în programă prin: texte literare pentru studii aprofundate, studii de caz, curente culturale / literare, dezbateri;
- abordarea integrată a domeniilor disciplinei: textul literar studiat sau temele propuse din domeniul literaturii devin nuclee care generează discutarea unor probleme de limbă (fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă) sau exersarea / practicarea comunicării (orale și scrise);
- deschidere spre abordările inter- și transdisciplinare.

În baza prevederilor ordinului ministrului educației și cercetării nr. 5718/ 22.12.2006, privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru ciclul superior al liceului, disciplina *limba și literatura maternă* poate beneficia, la clasa a XII-a, de următoarele alocări orare:

- în trunchiul comun, 3 ore pe săptămână – la toate filierele, profilurile și specializările/ calificările profesionale;
- în curriculumul diferențiat, 1 oră pe săptămână – la filiera teoretică, profil umanist, specializarea filologie,
- în curriculum diferențiat, 1 oră pe săptămână – pentru unele specializări din cadrul filierei vocaționale, profil teologic.

În aceste condiții, programa școlară de *limba și literatura polonă* pentru clasa a XII-a prezintă distinct:

- oferta educațională a disciplinei pentru trunchiul comun (TC), precizând competențele specifice și conținuturile asociate acestora – care sunt obligatorii pentru toate filierele, profilurile și specializările/ calificările profesionale;
- oferta educațională a disciplinei pentru curriculumul diferențiat de tip A (CD de tip A*), cu accent pe domeniul literatură, specificând – pentru unele dintre competențele specifice de trunchi comun – conținuturi ale învățării, marcate prin asterisc (*), care sunt obligatorii numai pentru specializarea filologie din cadrul filierei teoretice, profil umanist;
- oferta educațională a disciplinei pentru curriculumul diferențiat de tip B (CD de tip B*), cu accent pe domeniul limbii, specificând – pentru unele dintre competențele specifice de trunchi comun – conținuturi ale învățării, marcate prin două asteriscuri (**), pentru celelalte situații.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii polone în diferite situații de comunicare
2. Comprehensiunea și interpretarea textelor
3. Situarea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale / literare
4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunicare

VALORI ȘI ATITUDINI

Competențele generale și specifice pe care trebuie să le formeze procesul de predare-învățare în cadrul disciplinei *Limba și literatura polonă* se bazează pe și promovează următoarele valori și atitudini:

- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii polone
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii polone în producerea și receptarea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
1.1. Aplicarea cunoștințelor de limbă în receptarea mesajelor orale și scrise, cu explicarea rolului acestora în reliefa mesajului	Achizițiile din clasele anterioare în domeniul limbii și vocabularului		** Referate, discursuri, dialoguri, procese-verbale
1.2. Utilizarea achizițiilor lingvistice, cu accent pe aspectele normative, cu explicarea rolului acestora în reliefa mesajului	Norma literară, variante libere, registre stilistice, variante ortoepice, variante ortografice, variante morfologice		** Fonetica, vocabular, morfologie, sintaxă (recapitulare și sistematizare)
1.3. Folosirea adecvată a strategiilor de comunicare orală în monolog și dialog, în vederea realizării unei comunicări eficiente și personalizate	Ascultare activă, exprimarea opiniei, conversație, dezbateri, monolog informativ și argumentativ, prezentarea orală a rezultatului unor documentări	*Prezentarea operei autorului preferat	** Referat, discurs specific domeniului de specializare
1.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de redactare, în vederea realizării unei comunicări eficiente și personalizate	Modalități de indicare a bibliografiei, normele citării Analiză, comentariu, sinteză, paralelă, eseu structurat și nestructurat	*Scrierea unei prefețe pentru cartea preferată	** Redactarea unor documente folosite curent în domeniul de specializare
1.5. Manifestarea unui comportament lingvistic adecvat situației de bilingvism	Corectitudinea exprimării; Toleranță, respect; Evitarea calculului lingvistic		

2. Comprehensiunea și interpretarea textelor

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
2.1. Folosirea unor tehnici variate pentru analiza în detaliu a unor texte literare diverse	temă, motiv, structura și semnificațiile textelor poetice, narative, dramatice; tehnici de analiză		
2.2. Evidențierea unor posibilități diferite de interpretare a aceluiași text în funcție de mai multe perspective de lectură	perspectivă istorică și perspectiva actualității, relația textelor cu ideologiile literare și artele poetice; perspectivă structurală; perspectivă tematică	*Tehnici de analiză și interpretare a textului literar	**Acte de vorbire/ a oferi detalii / clarificări pentru înțelegerea unui mesaj, a explica / a justifica o afirmație
2.3. Realizarea de conexiuni diverse între două sau mai multe texte literare	texte înrudite tematic, structural sau stilistic		**Inițierea unor acțiuni adecvate pentru explicitarea sensului unui mesaj

3. Situatia în context a textelor studiate, prin raportare la epocă sau la curente culturale / literare

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
3.1. Integrarea unei opere literare într-un anumit context	opera integrală a scriitorului; elemente de artă poetică; școli, grupări, curente literare; condiționări istorice, psihologice și biografice care influențează producerea și receptarea		
3.2. Integrarea cunoștințelor privind limba și literatura maternă într-o viziune coerentă asupra fenomenului cultural polon	Perioada interbelică și perioada postbelică; tendințe în literatura polonă Dezbateri: <i>Specificul regional</i>	*Prezentarea unor cărți de istoria literaturii polone	
3.3. Analizarea unor conexiuni între literatura polonă și cea universală	Curente culturale / literare polone în context european	*Texte din literatura universală (inclusiv din literatura română)	
3.4. Selectarea adecvată a unor tehnici de documentare și cercetare a unei teme	Fișe de lucru, materiale documentare asupra unei epoci, a unui curent literar; sinopsis privind dinamica fenomenului cultural în diferite epoci, surse de documentare (inclusiv internetul)		**Surse de documentare în specializarea urmată

4. Argumentarea în scris sau oral a propriilor opinii asupra unui text literar sau nonliterar

Competențe specifice	Conținuturi: trunchi comun (TC) și curriculum diferențiat (CD)		
	TC	CD tip A*	CD tip B**
4.1. Construirea unei argumentații scrise/ orale pe o temă dată	tehnici de argumentare; argumentarea judecăților de valoare; formularea de contraargumente		**Argumentări specifice domeniului de specializare
4.2. Compararea și evaluarea unor puncte de vedere diferite exprimate în legătură cu un anumit text literar sau cu un fenomen literar/ cultural	sintetizarea și parafrazarea opiniilor exprimate în texte de critică literară;	*interpretarea textului critic; puncte de vedere în texte de critică literară, exprimate în legătură cu un subiect literar/ cultural	
4.3. Argumentarea unei opțiuni personale în confruntarea cu puncte de vedere divergente	Polemici literare, dezbateri, confruntări de idei		

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate pe două categorii:

- I. Literatură
- II. Limbă și comunicare

Conform programei, în domeniul **Literatură** pentru clasa a XII-a, elevii vor aprofunda studiul privind principalele tipuri de texte literare, tehnicile de analiză și interpretare a textelor lirice, epice și dramatice.

În domeniul **Literatură** elevii clasei a XII-a vor studia **minim 10 texte literare, 2 studii de caz și o dezbateră.**

Textele se vor alege, ținând cont de următoarele criterii: **accesibilitate, valoare, atractivitate, varietate.**

I. Literatură

Perioada interbelică (Literatura dwudziestolecia międzywojennego)

- Romanul polonez interbelic – se vor studia la alegere 2 texte de bază: un roman psihologic (ex. – np. Zofia Nałkowska – *Granica*) și un roman al experienței (ex. – np. Witold Gombrowicz – *Dziennik* sau ex. Stefan Żeromski – *Przedwiośnie*)
- Poezia interbelică – se vor studia la alegere 3 texte de bază (ex. – np. J. Tuwim – *Sokrates Tańczący*, J. Iwaszkiewicz – *Powrót do Europy*, Czesław Miłosz – *Roki*, K. I. Gałczyński – *Bal u Salomona*, M. Pawlikowska-Jasnorzewska – *Nike*, B. Leśmian – *Urszula Kochanowska*)
- Studiu de caz : **Witkiewicz Stanisław Ignacy** (cu posibilitatea de a integra pictura)
- Curente culturale / literare: modernism vs. tradiționalism
- Curente culturale / literare: orientări avangardiste
- Studiu de caz: **Awangarda Krakowska** – diversitate tematică, stilistică și de viziune în poezia interbelică
- Dezbateră: Specificul regional

Perioada postbelică (Literatura polska po roku 1939)

- Texte de bază – 1 roman, 1 piesă și 3 poezii – la alegere (ex. – np. Czesław Miłosz – *Zniewolony umysł*, Jerzy Andrzejewski – *Popiół i diament*, Tadeusz Borowski – *Pożegnanie z Marią*, *Opowiadania obozowe*, Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego*, Gustaw Herling-Grudziński – *Inny świat*, Tadeusz Konwicki – *Mała Apokalipsa*, Andrzej Szczypiorski – *Początek*, Tadeusz Nowak – *A jak królem, a jak katem będziesz*, Sławomir Mrozek – *Tango*, Zbigniew Herbert – *Pan Cogito*, Miron Białoszewski – *Mylne wzruszenia*, Czesław Miłosz – *Miasto bez imienia*, Wisława Szymborska – *Koniec i początek*, *Schyłek wieku*, *Nic dwa razy*, Krzysztof Kamil Baczyński – *Ocalony*, Tadeusz Różewicz – *Spadanie*, Jan Twardowski – *Spieszmy się*)
- Curente culturale / literare: postmodernismul
- Studiu de caz: **Karol Wojtyła și Solidaritatea**

II. Limbă și comunicare

Pornind de la textele de bază studiate, profesorii vor alege și conținuturile potrivite din domeniul „limbă și comunicare“, conform recomandărilor programei.

A. Conținuturi din domeniul comunicare

Se vor actualiza achizițiile anterioare ce pot sprijini demersul de înțelegere și interpretare a textelor literare studiate:

- eseul structurat și eseul nestructurat – etapele redactării, autoevaluarea
- structuri discursive în textele literare și nonliterare (narativ, descriptiv, argumentativ, informativ)
- limbaje de specialitate
- prezentarea orală a rezultatelor unei cercetări, documentări pe o temă dată
- strategii specifice folosite în monolog și dialog
- construirea unei argumentații într-o dezbateră
- adecvarea discursului oral la situații de comunicare diverse

B. Conținuturi din domeniul limbii

- norma literară – „uzul diversificat al limbii literare”, sensul evoluției limbii literare
- variante libere
- registre stilistice
- neologisme împrumutate sau formate în interiorul limbii
- variante ortoepice
- variante ortografice și ortoepice
- variante morfologice

Recomandări de bibliografie generală

- Tomasz Wroczyński „Literatura polska dwudziestolecia międzywojennego”, WSiP, 2003
 - Alina Kowalczykova, „Dwudziestolecie międzywojenne”, Warszawa 1997
 - „Z problemów literatury polskiej XX wieku”, red. A. Brodzka, Z. Zabicki, t. 3
 - Stanisław Burkot, „Literatura polska po 1939 roku”, PWN, 2006
 - Tomasz Wroczyński, „Literatura polska po 1939 roku”, WSiP, 2003
 - „Stanisław Ignacy Witkiewicz. Człowiek i twórca. Księga Pamiątkowa”, oprac. zbiorowe
 - Literatura i nauka o języku – encyklopedia szkolna PWN, pod red. Krystyny Damm i Margarity Kardasz, Warszawa 2003
 - W. Doroszewski, „Podstawy gramatyki polskiej”, Warszawa 1962 i nast.
 - M. Jaworski, „Podręczna gramatyka języka polskiego”, wyd. 6, Warszawa 1995
 - Nagórko, „Zarys gramatyki polskiej”, Warszawa 2000
 - H. Wróbel, „Gramatyka języka polskiego”, Kraków 2000
 - „Język polski. Encyklopedia w tabelach”, red. W. Mizerski, Warszawa 2000
 - „Słownik ortograficzny PWN”, oprac. Anna Kłosińska, Warszawa 2005
-

SUGESTII METODOLOGICE

Profesorii își vor adapta demersurile didactice la caracteristicile și nevoile elevilor, centrându-se pe activitatea lor, fiind doar inițiatori și organizatori ai activităților de învățare.

Se va pune accent pe competență comunicativă în orice situație.

La modulul **Limbă și comunicare** se va urmări însușirea normelor limbii polone literare, utilizarea lor în comunicarea orală și scrisă. Stilistica va fi o preocupare constantă în clasa a XII-a, urmărindu-se expresivitatea la nivelurile limbii: fonetic, lexical, gramatical (morfologic și sintactic), de ortografie și punctuație.

Programa școlară, obligatorie pentru profesori, va oferi repere pentru activități flexibile, în care textele, temele și metodele de lucru vor fi selectate în funcție de condițiile din școală și de elevi.

Există riscul ca unii profesori să abordeze într-un mod preponderent tradițional aspectele legate de istoria literaturii polone și de contextul socio-istoric, cultural sau evenimential al unor momente importante ale acesteia. Tocmai de aceea, programa impune realizarea unor studii de caz și a unor dezbateri care, alături de studiul aprofundat al textului, trebuie să constituie activități care să-i implice pe elevi în propria învățare. Parcursul istoric al literaturii implică, pe lângă cunoașterea unor repere ale fenomenului cultural polon sau formarea unei imagini de ansamblu asupra acestuia, și exersarea gândirii critice și autonome a elevilor, dezvoltarea competențelor de comunicare și de lectură pe marginea textelor sau curentelor studiate.

Prezentăm în continuare felul în care ar trebui să se desfășoare diferitele activități didactice prevăzute în programă.

Studiu de caz – presupune o etapă pregătitoare, în care elevii primesc bibliografie, sugestii pentru dezvoltarea temei sau sarcini de lucru concrete pentru explorarea temei; după o documentare prealabilă, elevii vor realiza o prezentare generală a temei, cu inserarea unor fragmente din texte ilustrative. Studiul de caz se poate realiza prin investigație sau prin proiecte elaborate de grupe de 4-6 elevi (1-2 grupe pentru fiecare studiu de caz). Studiile de caz vor fi repartizate grupelor încă de la începutul anului școlar. Fiecare prezentare va fi urmată de discuții cu toată clasa, în care colegii pot cere lămuriri, pot comenta aspectele care li s-au părut interesante și pot evalua activitatea grupelor.

Dezbateri – presupune indicarea, de către profesor, a coordonatelor discuției și a unei bibliografii minimale. Dezbateri se realizează în clasă, cu participarea a câte două echipe (echipa afirmatoare și echipa negatoare). Profesorii și elevii sunt deja familiarizați cu dezbateri, din clasa a XI-a. Sugerăm ca dezbateri să fie urmată de un exercițiu de reflecție al fiecărui elev, concretizat în realizarea unui eseu pe tema dezbaterii realizate în clasă. Această modalitate de a încheia o dezbateri are în vedere ca elevii să-și clarifice ideile puse în discuție și să-și poată formula un punct de vedere propriu pornind de la informațiile culese, de la argumentele și contraargumentele valorificate în cadrul dezbaterii.

Abordarea textelor de bază – presupune combinarea perspectivelor hermeneutice și a celei contextuale. Recomandăm ca activitățile de învățare să se bazeze pe lucrul cu textul și să fie orientate înspre consolidarea deprinderilor de lectură, cu un accent pus pe ce înțeleg elevii din textul citit și pe felul în care interpretează și argumentează aceștia semnificațiile unui text în funcție de cele două perspective.